

«БЕКІТЕМІН»

«Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ» КЕАҚ

Операциялық қызмет жөніндегі

Басқарма мүшесі-проректор

Дуйсенов Е.Ә.

2024ж

**Қабылдау емтиханының бағдарламасы
докторантураның білім беру бағдарламалары бойынша
"тарих" факультеті
шетелдік азаматтар үшін ақылы негізде**

1. Жалпы ережелер

1.1. Бағдарлама "жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімнің білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға қабылдаудың үлгілік қағидаларын бекіту туралы" Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 600 бұйрығына (бұдан әрі – үлгілік қағидалар) сәйкес жасалды.

1.2 ҚазҰУ-ға.әл-Фараби жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің білім беру бағдарламаларына (докторантура) жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің білім беру бағдарламаларын меңгерген адамдар қабылданады. Докторантураға түсуге "магистр" дәрежесі бар адамдар жіберіледі.

1.3 түсу емтихандары келесі білім беру бағдарламалары бойынша әңгімелесу форматында өткізіледі:

- ✓ 8D02206-тарих
- ✓ 8D02210-Археология
- ✓ 8D02211-Этнология және антропология
- ✓ 8D02207-мұражай дело және ескерткіштерді қорғау
- ✓ 8D03205 – Мұрағаттану, құжаттану және құжаттамалық камтамасыз ету
- ✓ 8D03206-Кітапханалық ақпараттық жүйелер

1.4 шетелдік талапкердің түсуі үшін түсу емтихандарын ұйымдастыру және өткізу үшін ҚазҰУ ректорының шешімімен. әл-Фараби оқу жылына арналған емтихандық Пәндік комиссия құрылады.

Шетелдік талапкердің ҚазҰУ – ға түсуі үшін түсу емтихандары комиссиясының құрамына интернационалдандыру және рекрутинг офисінің (бұдан әрі-Офис) қызметкерлері және ҚазҰУ-дың профессорлық-оқытушылық құрамы кіреді.

1.5 егер жоғарыда аталған талаптарға сәйкес келетін шетелдік талапкердің университетке түсу әңгімелесуінен өту үшін келу мүмкіндігі болмаса, оның оны онлайн форматта өту мүмкіндігі болады.

1.6 шетелдік талапкердің түсуі үшін ауызша әңгімелесу (әңгімелесу) түріндегі түсу емтихандары 100 балдық жүйе бойынша бағаланады. Докторантураға ақылы негізде қабылданған кезде 75 балл есептеледі.

1.7. Түсу емтиханының қорытындысы бойынша әңгімелесу хаттамасы белгіленген нысанда ресімделеді. Әңгімелесу хаттамасына "Salem office" жүйесі арқылы төраға және барлық қатысып отырған Комиссия мүшелері қол қояды және кеңсеге беріледі.

1.8. Қабылдау туралы шешімді шетелдік талапкерлерді қабылдау жөніндегі конкурстық комиссия қарайды және "Salem office" жүйесі арқылы хаттамамен ресімделеді. Қабылдау емтиханының нәтижелері емтихан өткізілетін күні жарияланады.

1.9. Қабылдау емтиханын қайта тапсыруға рұқсат етілмейді.

1.10. Әңгімелесуді өткізу нәтижелері бойынша 24 сағат ішінде апелляция көзделген.

2. 2024 жылы қабылдау емтиханын өткізу

2.1 Әңгімелесу орыс, қазақ және ағылшын тілдерінде жүргізіледі. Ауызша әңгімелесу сонымен қатар оқуға қабілеттілікті, шығармашылық белсенділік пен сыни ойлауды, талапкердің жеке қасиеттерін ашуға бағытталған мәселелерді қамтиды.

2.2 әңгімелесуге арналған тақырыптардың шамамен тізімі:

8D02206-Тарих

1. Ғылыми қызметті ұйымдастыру.
2. Әдеби зерттеу.
3. Зерттеу бағдарламасын, зерттеудің әдіснамалық және процедуралық бөлімдерін құру.
4. Ғылыми жұмыстарды жазу, ресімдеу және қорғау.
5. Тарихты кезеңдеу мәселесі.
6. Ежелгі, ортағасырлық тарихтың теориялық, әдіснамалық мәселелері.
7. Шығыс пен Батыс этностарының рухани және мәдени өзара іс-қимыл мәселесі.
8. ХХІ ғасырдағы әлем. ақпараттық экономиканың жұмыс істеу негіздері.
9. Деректану және тарихи таным.
10. Тарихи дереккөздерді жіктеу мәселесі.
11. Тарихи білімнің дербес бағыты ретінде Деректанудың қалыптасуы.
12. Отандық тарихнама: қалыптасу және даму ерекшеліктері.
13. Тарих теориясы мен әдістемесі.
14. Ортағасырлық кезеңнің отандық тарихын зерттеу үшін жаңа тарих ғылымының мүмкіндіктері
15. Ежелгі және орта ғасырлардағы отандық тарих мәселелерін зерттеудегі постмодерндік тәсілдер.
16. ХХ ғасырдың Қазақстан тарихын зерттеуде жаңа тарих ғылымы шеңберінде тәсілдерді қолдану мүмкіндіктері.
17. ХХ – ХХІ ғасырдың басындағы отандық тарихта постмодерндік тәсілдерді қолдану перспективалары.
18. ХХ ғасырдың бірінші жартысындағы тарих ғылымының дамуының негізгі тенденциялары.
19. ХХ ғасырдың екінші жартысындағы тарих ғылымының дамуының негізгі тенденциялары.
20. "Жаңа тарих ғылымы" аясындағы негізгі тәсілдер. Микро-Тарихи тәсіл.

8D02210-Археология

1. Гуманитарлық білім жүйесіндегі археологияның теориялық бағыттары
2. Орталық Азияның Палеолиті мен неолит дәуірін зерттеу тарихы.
3. Қола дәуірі.
4. Ерте темір ғасыры.
5. Көшпелі өркениеттің негізгі мәселелері.
6. Еуразияның сако-скиф мәдени-тарихи қауымдастығының түйінді мәселелері.
7. Археологиялық зерттеулердің түрлері, принциптері мен әдістері.
8. Әдістеме: археологиялық зерттеулердің құжаттамасы және таралуы.
9. Археологиядағы қашықтықтан зондтау деректері: аэрофототүсірілім.
10. ГАЖ және мәдени ресурстарды басқару жүйесі.

8D02211-Этнология және антропология

1. Негізгі этнологиялық мектептер мен ғылыми бағыттар.
2. Этнос пен этностың мәні туралы қазіргі ғылым.
3. Этностың биоәлеуметтік тұжырымдамасы.
4. Этностардың шығу тегі.

5. Этногенез және оның негізгі факторлары.
6. Қазақтардың шаруашылық-мәдени түрінің іргелі мәселелері.
7. Этногенез, этникалық тарих және этникалық болжау мәселелері.
8. Этносаралық интеграция.
9. Көшпелі қауым.

8D02207 - Мұражай дело және ескерткіштерді қорғау

1. Музейтану білімнің жүйелік саласы ретінде
2. Мұражайтану құрылымы мен функциялары
3. Мұражайтану терминологиясы
4. Мұражайларды дамытудың негізгі кезеңдері
5. Мұражайтану ойының дамуы
6. Қазіргі музейтанудың теориялық мәселелері
7. Мұражайдың ғылыми-қор қызметі
8. Мұражай коллекцияларын сақтау
9. Мұражай экспозициясын жобалау
10. Музейдің білім беру-тәрбие қызметін жүзеге асырудағы музей педагогикасы
11. Мұражай қызметінің ұйымдастырушылық-басқарушылық негіздері
12. Мұражай маркетингі
13. Мәдени мұра
14. Табиғат, тарих және мәдениет ескерткіштерінің жіктелуі
15. Ескерткіштерді қорғау саласындағы ҚР халықаралық ынтымақтастығы
16. Музейтану тарихнамасы
17. Тарихи-мәдени мұраны қорғау мен мұражайландыруды зерттеу тарихы
18. Табиғат, тарих және мәдениет ескерткіштерінің жіктелуі
19. Әр түрлі ескерткіштерді мұражайландырудың негізгі кезеңдері мен ерекшеліктері
20. Мұражайдың тарихи-мәдени мұраны сақтаудағы рөлі

8D03205-Мұрағаттану, құжаттану және құжаттамалық қамтамасыз ету

1. Мұрағат области саласындағы интернетті және мерзімді басылымдарды инновациялық қызметте пайдалану.
2. Нормативтік және әдістемелік сипаттағы Құжаттамалық әзірлемелердің ақпараттық технологиялардың даму қарқынынан және құжатталған ақпарат жеткізгіштеріндегі өзгерістерден артта қалу себептері.
3. Ақпараттық ресурстарды басқарудың әлемдік тәжірибесі.
4. Ақпараттық ресурстардың жаһандану дәуіріндегі өзекті мәселелер.
5. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың қоғамның дамуына, экономикаға, әлеуметтік салаға және құжаттамалық процестерге әсері.
6. Мұрағаттардың Интернет-сайттары: даму мәселелері мен перспективалары.
7. Ғылымды басқаруды ұйымдастыру: отандық және шетелдік тәжірибе.
8. Мұрағаттанудағы ғылыми тәсілдер.
9. Ғылыми-анықтамалық аппарат жүйесі.
10. Құндылықты сараптаудың ғылыми теориясын әзірлеудегі деректану және ақпараттық тәсілдер.
11. Құжаттың "құндылығы" және "пайдалылығы" ұғымдарының бөлінуі.
12. 1970 жылдардың аяғында тарихшылар мен мұрағатшылардың жеке мұрағаттарды жинау және сақтау әдістері туралы пікірталастары.
13. Архивтану саласындағы сараланған, жүйелік-құрылымдық, функционалдық және ықтималдық тәсілдер.
14. Құжаттарды зерттеудің деректану әдістері және оларды құжаттарды іріктеу, ұйымдастыру және сипаттау кезінде қолдану.

15. Тар профильдің архивтану әдістері: әдістер, микрометодтар, бірыңғай есепке алу әдісі.
16. Мұрағат ісін ақпараттандырудың құқықтық базасы.
17. Мұрағат саласын ақпараттандыру: тұжырымдама, бағдарлама, жоспарлау.
18. Құжаттарды есепке алу саласында автоматтандырылған технологияларды қолдану және олардың сақталуын қамтамасыз ету.
19. Ретроспективті ақпаратты пайдалануды ұйымдастырудағы автоматтандырылған технологиялар.
20. Зерттеудің математикалық-статистикалық әдістері негізінде Мұрағаттық статистиканы дамыту.

8D03206-Кітапханалық ақпараттық жүйелер

1. Қашықтағы пайдаланушыларға виртуалды анықтамалық қызмет көрсету: жағдайы, даму тенденциялары.
2. Ақпараттық қызмет көрсетудегі мультимедиялық технологиялардың мүмкіндіктері.
3. Кітапхана әлеуметтік институт ретінде: рөлі мен функциялары.
4. Қазіргі қоғамдағы мұрағаттар мен кітапханаларды дамыту.
5. Қазақстандағы кітапхана, мұрағат мамандарын даярлау және біліктілігін арттыру жүйесіндегі өзекті мәселелер.
6. Кітапхана мамандығы: қазіргі жағдайы, даму тенденциялары.
7. Қазіргі қоғамдағы кітапханалардың рөлін атап өтіңіз.
8. Қазақстандағы кітапхана кадрларын даярлау, қайта даярлау және біліктілігін арттыру жүйесі.
9. Ақпараттық қызмет көрсетудегі мультимедиялық технологиялардың мүмкіндіктері.
10. Кітапхана пайдаланушылары және олардың ақпараттық қажеттіліктері. Зерттеу мәселелері.
11. Электрондық кітапхана қорының жұмысын ұйымдастыру және әдістемесі.
12. Ғылыми-техникалық ақпараттық орталықтардың пайда болуы және дамуы.
13. Құжаттарды қалпына келтіру және сақтау.
14. Құжаттарды қайта форматтау.
15. Кітапхананың электрондық қорының сақталуы
16. Кітапхана қорын модельдеудің мәні мен маңызы.
17. Қазақстан Республикасының ғылыми-техникалық ақпараттық жүйесін құру және дамыту.
18. Депозитарлық қордың негізгі ерекшеліктері.
19. Отандық және шетелдік кітапханатанудың көрнекті қайраткерлері.
20. Электрондық тасымалдағыштар мен деректер массивтерінің сақталуы.

2.3 Дайындыққа ұсынылатын әдебиеттер тізімі:

1. Марков Г.Е. Кочевники Азии. Структура хозяйство и общественной организации. М., 1976.
2. Хазанов А.М. Кочевники и внешний мир. - А., 2001.
3. Крадин Н.Н. Кочевники, мир империи и социальная эволюция // Раннее государство, его альтернативы и аналогии: Сборник статей. - Алматы, 2007. - С. 490-496.
4. Мункуев Н.Ц. Заметка о древних монголах. // Татаро-монголы в Азии и Европе. - М., 1973.
5. Кычанов Е.И. О татаро-монгольском улусе XII в. // Восточная Азия и соседние территории в средние века. - Нов-к, 1986. - С. 94-98.

6. Проблемы истории государственности на территории Казахстана. - Астана, 2006.
7. Омарбеков Т., Омарбеков Ш. Қазақстан тарихы мен тарихнамасына ұлттық көзқарас. - Алматы: Қазақ университеті, 2004. - 388 б.
8. Плетнова С.А. Кочевники средневековья: поиски исторических закономерностей. М., 1982.
9. Кляшторный С.Г., Султанов Т.И. Казахстан: летопись трех тысячелетий. А., 1992.
10. Владимирцов Б.Я. Общественный строй Монголов. Монгольский кочевой феодализм. Л., 1934.
11. Проблемы истории государственности на территории Казахстана. Астана 2006.
12. Хазанов А.М. Кочевники и внешний мир. А., 2001.
13. Атабаев Қ.М., Қадыртаева М.А. Деректанудың теориялық мәселелері. – Алматы: «Қазақ университеті», 1999. – 44 б;
14. Атабаев Қ.М. Деректану. – Алматы: «Қазақ тарихы», 2007. – 272 б.;
15. Атабаев Қ.М., Тасилова Н.А., Толамисов А.Ф. Деректану пәнін оқыту методикасы: Оқу құралы. – Алматы: «Қазақ университеті», 2011;
16. Источниковедение: Теория. История. Метод. Источники Российской истории. Учеб. пособие: И.Н. Данилевский, В.В. Кабанов, О.М. Медушевская, М.Ф. Румянцева. – Москва: РАН, 2000. – 703 с.
17. Жумагулов К.Т. Очерк этногенеза, материальной и духовной культуры германцев на современном этапе исследование: Учебное пособие. 2-изд/Павлодар «Кереку», 2011. 125 с.
18. Гумилёв Л. Н. Древние тюрки. СПб.: Кристалл, 2003. – 575 с. Гумилёв Л. Н. Открытие Хазарии. — М.: Айрис-пресс, 2007. – 416 с.
19. Ковалев А.И. «Методы научных исследований. Введение в дисциплину»: Учеб.пособие.-Севастополь:СНУЯЭиП, 2005.-244с.
20. Софийский И.Ю. Теория и практика научных исследований: учеб. пособие. - Севастополь: СМУЭЯиП, 2011. - 400с.:ил.
21. Мұхатова. О. Тарихнама ғылымы: теориялық-методологиялық негіздері және зерттеу үлгілері. – Алматы: «Қазақ университеті», 2009.
22. Сахаров А.М. Методология истории и историографии. – М., 1981. – 134 б.
23. Шмидт С.О. Методологические и теоретические проблемы исторической науки. – Калинин, 1999;
24. Мұхатова О. Тарихнама ғылымының методологиялық ұстанымдары. – Алматы, 2018.
25. Междисциплинарные подходы к изучению прошлого / Под ред. Л.П. Репиной. М.: Аспект Пресс, 2003;
26. Лаппо-Данилевский А.С. Методология истории. – М.: Изд. дом «Территория будущего», 2006. – 622 с.;
27. Баранов А.И. Историография и источниковедение. -Казань, КГУ. 2004. ;
28. Данилевский И.Н., Кабанов В. В., Медушевская О. М., Румянцева Ф.М. Источниковедение. Теория. История. Метод. Источники Российской истории. - М., 1998., 2000.;
29. Медушевская О. М. Становление и развитие источниковедения. - М., 2000.
30. Орталық Азия көшпелілерінің тарихы: Орталық Азия көшпелілерінің дәстүрлі өркениетінің өркендеуі және күйреуі. 4-том. Монография. (жауапты ред. Омарбеков Т.). - Алматы: Қазақ университеті, 2016. - 403 б.
31. 31.Казахские чиновники на службе Российской империи. Сборник документов и материалов. Составители: Султангалиева Г.С. (отв.ред), Далаева Т.Т., Удербаяева С.К. Алматы: Қазақ университеті, 2014.

32. Усманова Д.М. Мусульманские представители в российском парламенте. 1906-1916. Казань 2005.
33. Алаш қозғалысы. /Құжаттар мен материалдар жинағы/. Движение Алаш. /Сборник документов и материалов /. В 4 –х томах. 1-4 тт. - Алматы, 2004, 2005, 2010. Қазақ және орыс тілінде.
34. Омарбеков Т.О. Голодомор в Казахстане. Хрестоматия. Алматы, Қазақ университеті, 2013.
35. Койгелдиев М.К. Сталинизм и репрессии в Казахстане 1920-1940-х годов. Алматы, 2009.
36. Садохин А.П., Грушевицкая Т.Г. Этнология.–М.:Академия,2000. – 304 с.
37. Тавадов Г.Т. Этнология. Учебник. 2-е изд.–М.: Дашков и К, 2016. –408 с.
38. Этнология (Этнография). – М.: Юрайт, 2015. – 580 с.
39. Лурье С.В. Историческая этнология. – М., 2005.
40. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера земли. –М.,2006.
41. Бромлей Ю.В. Очерки теории этноса. 3-е изд., исправленное. – М.: Книжный дом «Либроком», 2009. – 440 с.
42. Тишков В.А. Реквием по этносу: исследования по социально-культурной антропологии. –М., 2003.
43. Артықбаев Ж. Этнология. – Алматы, 2005.
44. Қалшабаева Б.К. Теориялық этнология. – Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 236 б.
45. Ковальченко И.Д. Методы исторического исследования. –Изд. 2. –М: наука, 2003.-440 с.
46. Музейная экспозиция. Теория и практика. Искусство экспозиции. Новые сценарии и концепции. - М., 1997.
47. Система научного описания музейного предмета: классификация методика, терминология. Справочник. – СПб., 2003. – 408 с.
48. Музееведение. Музеи мира. - М., 1991.
49. Музейная экспозиция. На пути к музею XXI века. - М., 1997.
50. Калугина, Т.П. Художественный музей как феномен культуры. - СПб., 2008.
51. Каулен М.Е. Экспозиция и экспозиционер. - М., 2001.
52. Музей и новые технологии/ под ред. Никишина Н.А. - М., 1999.
53. Мазный Н.В., Поляков Т.П., Шулепова Э.А. Музейная выставка: история, проблемы, перспективы. – М., 1997.
54. Поляков Т.П. Мифология музейного проектирования. – М., 2003.
55. Музей. Маркетинг. Менеджмент. – М., 2001.
56. Музеи в период перемен. – СПб.: Контрфорс, 1997.
57. Музей будущего: информационный менеджмент. – М., 2001.
58. Пономарев Б.Б. Несовершенный музей в несовершенном мире. – М.,
59. 2002.
60. Лорд Б., Лорд Г.Д. Менеджмент в музейном деле: Учебное пособие / Пер. с англ. Э. Н. Гусинского и Ю. И. Турчаниновой. Под ред. А. Б. Голубовского. – М., 2002.
61. Музеи. Маркетинг. Менеджмент: практическое пособие. – сост.В.Ю. Дукельский. – М., 2001.
62. Юренева Т.Ю. Музееведение. – М., 2006.
63. Шляхтина Э. Основы музееведения. – М., 2005.
64. Музеи в период перемен. – СПб.: Контрфорс, 1997.
65. Концепция развития архивного дела в Республике Казахстан на 2001-2005 годы // <https://tengrinews.kz/zakon/>
66. Концепция развития архивного дела в Республике Казахстан на 2007-2009 годы // <https://tengrinews.kz/zakon/>.

67. Автократов В.Н. Теоретические проблемы отечественного архивоведения. - М.: Изд-во РГГУ, 2001. - 396 с.
68. Булюлина Е.В. Теория и методика архивоведения: учеб. пособие / Е.В.Булюлина: М-во образования и науки Рос. Федерации, Волгогр. гос. ун-т, 2012. -145 с.
69. Малышева С.Ю. Основы архивоведения: учеб. пособие / С.Ю. Малышева. - Казань: Татар. Республ. изд-во «Хэтер», 2002. – 169 с.
70. Спичак, А.В. Архивоведение: Практикум для студентов направления 46.03.02 «Документоведение и архивоведение» всех форм обучения. – Нижневартовск: Изд-во НВГУ, 2018. – 82 с.
71. Столяров Ю.Н. Документный ресурс: учеб. пособие.- М.: Либерей-Бибинформ. - 2014. - 224 с.
72. Соболенко, Н. П. Учет документного фонда библиотеки [Текст] : учеб.-практ. пособие. - М. : Литера, 2010. - 144 с.
73. Столяров Ю.Н. Документный ресурс: учеб. пособие.- М.: Либерей-Бибинформ. - 2014. - 224 с.
74. Столяров Ю.Н. Защита библиотечного фонда: учеб.пособие. - М.: ФАИР-Пресс, 2006. - 504 с.
75. Терешин В.И. Библиотечные фонды: учебник.- М.: Профессия.-2015.-174 с.
76. Морева, О.Н. Документные фонды библиотек и информационных служб. - СПб.: Профессия, 2010.- 398 с.
77. Столяров Ю.Н. Документный ресурс: учеб. пособие.-М.: Либерей-Бибинформ.-2014. 224 с.
78. Стародубова, Н. З. Менеджмент формирования и учета библиотечных фондов [Текст]: науч.-метод. пособие. - М.: Либерей-Бибинформ, 2011. – 157 с.
79. Земсков, А. И. , Шрайберг Я.Л. Электронные библиотеки [Текст]: учебник для вузов. –М., 2012. -351 с.

3. Шетелдік азаматтардың докторантураға ақылы негізде түсуі үшін түсу емтиханын бағалау шкаласы мен критерийлері:

Ұпай саны	Сәйкестік критерийлері
<p align="center">90-100 балл "өте жақсы"</p>	<p align="center">Зерттелетін пәндік саланың негізгі процестерін білетіндігін көрсетеді; мәселені ашудың тереңдігі мен толықтығы, талқыланатын мәселе бойынша өз пікірін қисынды және дәйекті түрде білдіреді, ұғымдық-категориялық аппаратты, ғылыми терминологияны меңгерген; жауаптың қисындылығы, үйлесімділігі, қазіргі ғылыми тілдің нормаларын сақтау.</p>
<p align="center">80-89 балл "жақсы"</p>	<p align="center">Ғылыми терминологияны жауаптарда сауатты пайдалану; тұжырымдамалық-категориялық аппаратты меңгеру; тұжырымдалған мәселелерді проблемалық баяндау; фактологиялық материалды баяндау кезіндегі жекелеген қателіктер; сұрақтар шеңберінде ғылыми-анықтайтын мәліметтерді толық баяндамау; жауаптың қисындылығы, үйлесімділігі, қазіргі ғылыми тіл нормаларын сақтау.</p>
<p align="center">75-79 балл "қанағаттанарлық"</p>	<p align="center">Жауаптарда ғылыми терминологияны жеткіліксіз пайдалану; ұғымдық-категориялық аппаратты жеткіліксіз меңгеру; сұрақтарда тұжырымдалған мәселелердің біреуін ғана белгілей білу; фактологиялық материалды баяндау кезіндегі қателіктер; пәндік саланы</p>

	Үстірт білу; жауаптың қисындылығын, қазіргі ғылыми тіл нормаларын бұзу.
0-74 балл "қанағаттанарлықсыз"	Жауаптарда қажетті ғылыми терминологияның болмауы; талқыланатын мәселелердің сипаттамалық баяндалуы, проблемаларды белгілей алмауы және баяндай алмауы; фактологиялық материалды баяндау кезіндегі өрескел қателіктер; зерттелетін пәндік саланың тарихнамасын білмеуі.